

Viktor Szosznora

Utolsó egyetemi évem mindkét szemeszterét Leningrádban töltöttem. Szekszárd és az akkor még szintén kisvárosias Szeged után egy idegen nagyvárosba csöppentem, de különös módon itt sohasem éreztem azt az idegenkedő szorongást, amely Budapesten ma is mindig elfog, amint kilépek a Nyugati pályaudvar előtti térre. Leningrádban talán azért éreztem mindjárt otthon magam, mert Pétervár-Leningrád emberibb léptékű város: ott nem dölyfösködik annyi irdatlan századvégi bérpalota (hiszen sokáig nem is volt szabad a Téli Palotánál magasabb házakat emelni), a forgalmas, zajos sugárutakról néhány perc alatt el lehet jutni a legközelebbi csöndes, meghitt parkig, s a keskeny csatornák mentén sétálgatva is gyakran úgy érezhettem magam, mintha otthon, a Séd partján ballagtam volna...

Puskin, Dosztojevszkij, Blok Pétervárját könyvekből már ismertem; Mandelstam Leningrádjával akkor (1971-72-ben) találkoztam először – s már nemcsak a frissen megismert versekben, hanem a valóságban is. A korai téli szürkületek ködön átszivárgó halvány lámpafénye és a fehér éjszakák kísérteties éjféli derengése ma is felsugárzik bennem, ha Mandelstamot olvasok...

Viktor Szosznora költészetével két évvel később, még a csodálatos város iránti honvágytól gyötörve ismerkedtem meg – egyik leningrádi barátom ajándékozott meg a költő *Aiszt* (Gólya) című kötetével, amelyből én tüstént le is fordítottam néhány verset. (Nem tudtam, hogy ezzel én lettem Szosznora első és még évekig egyetlen magyar fordítója.) A leningrádi költő verseiben eleinte a szeretett város hangulati képei kaptak meg: a téli alkonyat haván sántikáló öreg varjú groteszk és ismerős képe, a Leningrád körüli erdők, tavak hideg lehelete, az elvágódás és honvágy egymást váltó-kiegészítő szomorúsága:

*Hazádban emlékezzél majd reám,
honnan melegebb tájra szálltak a
madarak, s a torony csücskéről az
aranyozott angyal is délre vágyik.*

.....

Könnyeidben emlékezzél reám,
ahol bilincs-fehér az éjszaka
s esténként kék munderba öltözött
paloták őrzik a lépteidet.

(Levél)

Blok és Mandelstam világa volt ez, de az elődöknél fanyarabb hangvétellel, groteszk képekkel megjelenítve, Hlebnjikovra emlékeztető nyelvfacsarásokkal, szinte vagy egészen lefordíthatatlan szójátékokkal, alliterációkkal fűszerezve.

*Póksuhancok - huligánok -
belekötnek a legyekbe,
öklét rázza - nézd a mákot! -
virágokkal verekedne.*

És az almák barrikádja -
reszkess'
 uborka-brigád! -
készen állt a vad csatára.
Bab dobolta: rajta hát!
(Ha nincs hold az égen)

Később tudtam meg, hogy az *Aiszt* az 1936-ban született Viktor Szosznora negyedik kötete (az előzőek: *Janvarszkij liveny* [Januári zápor], *Triptyih* [Triptichon], *Vszadnyiki* [Lovasok], s a hozzám legközelebb kerülő, óorosz tematikájú Boján-verseket is később ismertem meg: először az 1977-es válogatott kötetből (*Sztyihotvorenyija* [Versek]), majd a teljesen e témakörre épülő korábbi könyvből, a *Vszadnyiki*-ből, melyet már a költő maga juttatott el hozzám.

Szosznora lírai hőse és sok helyütt hasonmása Boján, a legendás dalnok, akire az *Igor-ének* szerzője ugyanolyan megtagadó elismeréssel hivatkozik, mint Anonymus a „hazug” jokulátorokra. Szosznora az ő élettörténetét találja ki, az ő elveszett dalait írja meg (akárcsak Weöres Sándor Psyché verseit), s nemcsak hallatlan stílusérzékről tesz tanúságot (nem véletlen, hogy könyvéhez D. Lihacsov, az óorosz irodalom tudós kutatója írt előszót), hanem egyúttal olyan maszkot is talált, amely tökéletesen az arcára simult - a mi líránkban Ady kurucverseiben találkozunk ilyen meggyőzően teljes azonosulással.

Szosznora Bojánja, mint „történeti” személyiség, a nép énekese, bár toronyként magasodik környezeté fölé; a bojárok ellensége és rendíthetetlen ostorozója, akit szókimondása örökké bajba sodor s végül a vérpadra juttat - legjobb barátját kényszerítik rá, hogy lefejezze (*Boján halála*); méltó társat sem a szerelemben, sem a barátságban nem talál; otthon helyett ideiglenes menedékre is csak a

kocsmákban lelhet – villoni sors és a modern ember életérzése ötvöződik alakjában. A róla szóló verseknél is jelentősebbek a nevében írott énekek (*Zápor zúdul, Első ima Magdolnához, Égj le, napvilágú fáklyám* stb.), melyekben már szétválaszthatatlan a legendás dalnok és a mai költő személyisége. A Boján-énekek az orosz motívumokat a népköltészet (és Jeszenyin) hangján szólaltatják meg:

*Égj le, napvilágú fáklyám, égj le már!
Voltakat s a holtakat siratni kár!*

Cigánylányok, kocsmák, dínomdánomok,
három trojkám

borfolyó partján robog.

(Égj le, napvilágú fáklyám)

Viktor Szosznora nemcsak merített az orosz irodalom (*Igor-ének, Zadonscsina, Rege Kityezs városáról*) gazdagságából, hanem új értelmezést is adott egyes legendáknak (*Rege Kityezs városáról*), illetve – Majkov és Zabolockij példáját követve – modern nyelvre is átköltötte a leghíresebb középkori eposzt, az *Igor-ének*-et. Lihacsov akadémikus Szosznora Kijevi Oroszország-képéről szólva kiemeli, hogy abban már nyoma sincs a múlt században elterjedt idealizálásnak: kegyetlen és igazságtalanságokkal terhes világ ez, a Honvédő Háború keserű emlékei hagytak nyomot rajta. (Szosznora hatévesen élte át a leningrádi blokád 41-42-es telét, majd a németek által megszállt Kubanyba került, ahol a szeme láttára végezték ki a nagybátyja által vezetett partizánosztag tagjait.)

A válogatott versekkel egy évben megjelent *Krisztall* (Kristály) című kötet, majd az 1982-ben kiadott *Peszny lunnaja* (Holdas ének) a negyvenes éveinek derekára érő költő letisztulásáról tanúskodik. A groteszk látásmód immár érett bölcsességgel párosul, a világra szegezett tekintet csúfondáros szigorát a lemondás és az öregedő férfi szomorúsága enyhíti:

Így telt el a mindennapi nap.

Nem olvasták soraimat.

Mint akire dolog vár:

loholtam, préselt a tömeg,

s éreztem, testek közt csak egy

testforma test vagyok már.

(Edgar Poe olvasása közben.)

Viktor Szosznora költészete nem harsogva zajló szibériai folyó, mint nemzedéktársai közül Voznyeszenszkijé vagy Jevtusenkové; bűvópatak inkább, amely az orosz költészet legtisztább forrásainak vizét viszi tovább, megőrizve tisztának és életadónak. A pétervár-leningrádi líra legjobb hagyományait folytatja, hozzáadva a maga fanyar-groteszk látásmódját – nem véletlen, hogy népszerűsége Leningrádban a legnagyobb.

Én úgy érzem, hogy Szosznora költészete a mai magyar líra sok törekvésével is rokonítható: szerepversei Weöres Sándor, életérzése hol Pilinszky, hol Nagy László, nyelvi játéka és képisége Bella István felé mutatnak, s így a magyar olvasó ismerős világra lel a leningrádi költő műveiben.

Hadd tegyem hozzá: az a tíz év, melynek során vissza-visszatértem Szosznora olvasásához és fordításához, számomra sem volt tanulságok nélküli, hatását saját verseimen is érzem.

Baka István

(A [Viktor Szosznora versei](#) című kötetből.

[← Előző oldal](#)